

07

E /C.12/BIH/CO/3

Unaprijed poslata neredigovana verzija

Distr.: Opšta
11. oktobar 2021.

Original: engleski

BOSNA I HERCEGOVINA
MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZJEDICE BIH
SARAJEVO

PRIMLJENO: 01. 11. 2021			
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Priloga
07	37-1	1357-29	21

Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava

Zaključna zapažanja o trećem periodičnom izvještaju Bosne i Hercegovine*

1. Komitet je razmatrao treći periodični izvještaj Bosne i Hercegovine (E/C.12/BIH/3) na svom 35. i 37. sastanku (vidi E/C.12/2021/SR.35 i 37), koji su održani 30. septembar i 1. oktobra 2021. godine, i usvojio ova zaključna zapažanja na svom 57. sastanku, održanom 15. oktobra 2021. godine.

A. Uvod

2. Komitet pozdravlja podnošenje trećeg periodičnog izvještaja od strane države potpisnice (E/C.12/BIH/3), kao i dopunske informacije date u odgovorima na listu pitanja (E/C.12/BIH/RQ/3). Komitet također cijeni konstruktivan dijalog vođen sa međuresornom delegacijom države potpisnice.

B. Pozitivni aspekti

3. Komitet pozdravlja zakonodavne, institucionalne i političke mjere preduzete za povećanje zaštite ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava u državi potpisnici, kao što je usvajanje izmjena i dopuna (2016.) Zakona o zabrani diskriminacije, Zakona o azilu (2016.) i Zakon o strancima (2016.), kao i mjere navedene u ovim zaključnim zapažanjima.

C. Glavni predmeti zabrinutosti i preporuke

Domaća primjena Pakta

4. Komitet je zabrinut da prava sadržana u Paktu nisu u potpunosti inkorporirana u domaći zakon i da ekonomska, socijalna i kulturna prava nemaju ustavno zagarantovani status kao građanska i politička prava. Takođe je zabrinut zbog nedostatka informacija o odlukama domaćih sudova koje se pozivaju na Pakt. Dalje je zabrinut zbog nedostatka specijalizovane obuke o odredbama Pakta i opravdanosti njihove primjene među sudijama, tužiocima i advokatima (član 2, stav (1)).

5. Komitet preporučuje da država potpisnica:

(a) Preispita svoj domaći zakon s ciljem da se prava iz Pakta u potpunosti inkorporiraju u njega i osigura da ta prava budu ustavno zagaranovana jednako drugim ljudskim pravima i osnovnim slobodama;

(b) Osigura specijalizovanu obuku o odredbama Pakta i opravdanosti njihove primjene za sudije, tužioce i advokate;

(c) Poveća svijest o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima među ostalim državnim i nedržavnim akterima odgovornim za implementaciju Pakta, kao što su inspektori rada, socijalni radnici, zdravstveno osoblje i nastavnici, kao i među nosiocima prava;

(d) Uzme u obzir opšti komentar Komiteta br. 9 (1998) o domaćoj primjeni Pakta.

Obaveze države potpisnice

6. Komitet primjećuje složen sistem upravljanja u državi potpisnici i decentralizaciju ovlasti i odgovornosti u oblastima koje se odnose na ekonomska, socijalna i kulturna prava, uključujući socijalnu zaštitu, zdravstvenu zaštitu i obrazovanje. Komitet je, međutim, zabrinut zbog značajnih neslaganja u zakonodavnim i političkim mjerama koje su poduzete na različitim nivoima vlasti u tim oblastima; i posljedice značajne regionalne nejednakosti u nivou uživanja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava. Također je zabrinut zbog nedostatka praćenja i koordinacije, na državnom nivou, preduzetih mjera i aktivnosti koje provode Entiteti, Brčko Distrikt i kantoni Federacije, čime se nastavlja dispariteti i nejednakosti (član 2, stav (1)).

7. Komitet podsjeća državu potpisnicu da snosi krajnju odgovornost za primjenu Pakta na svim nivoima vlasti, uključujući kantone i opštine. On preporučuje da država potpisnica preduzme sve potrebne mjere kako bi osigurala uživanje prava zagaranovanih Paktom bez obzira na mjesto prebivališta. Komitet posebno preporučuje da država potpisnica:

(a) Uskladi zakonodavne i mjere politike koje su preduzete ili predviđene;

(b) Unaprijedi praćenje i koordinaciju aktivnosti koje se provode na svim nivoima vlasti;

(c) Ojača administrativne i finansijske kapacitete lokalnih samouprava.

Prikupljanje podataka

8. Komitet je zabrinut zbog nedostatka sistematskog prikupljanja podataka razvrstanih na osnovu zabranjenih osnova, što otežava procjenu stepena ostvarivanja prava iz Pakta. Takođe žali zbog nedovoljnih podataka koje je dostavila država potpisnica (član 2, stav (1)).

9. Komitet preporučuje da država potpisnica unaprijedi svoj sistem prikupljanja podataka, uključujući popis, kako bi prikupljala podatke razvrstane na osnovu zabranjenih osnova, uključujući pol, starost, invaliditet, etničko porijeklo i region, s ciljem praćenja napretka u realizaciji prava iz Pakta i formulisanja efikasnih i ciljanih mjera, posebno za ugrožene i marginalizovane pojedince i grupe. Takođe traži od države potpisnice da u svoj sledeći periodični izvještaj uključi godišnje uporedne statističke podatke, razvrstane prema gore navedenim i drugim relevantnim osnovama, neophodnim za mjerenje napretka ostvarenog u ostvarivanju prava sadržanih u Paktu.

Nacionalna institucija za ljudska prava

10. Komitet je zabrinut zbog izvještaja da Institucija ombudsmana za ljudska prava nije u potpunosti nezavisna i da na efikasnost njenih svakodnevnih funkcija i djelotvornost utiče njena složena struktura. Takođe je zabrinut zbog nedostatka mjera nadležnih organa za realizaciju preporuka u vezi s odlukama Institucije. Takođe napominje da Institucija od 2013. godine nije objavljivala

godišnji izvještaj o diskriminaciji, kako to predviđa Zakon o zabrani diskriminacije (čl. 2, stav (1)).

11. Komitet preporučuje da država potpisnica preduzme mjere da:

(a) Osigura da nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine u potpunosti bude u skladu sa principima koji se odnose na status nacionalnih institucija (Pariški principi), uključujući uključivanje preporuka koje je dao Pododbor o akreditaciji Globalnog saveza nacionalnih institucija za ljudska prava (GANHRI); i ubrza usvajanje zakona;

(b) Unaprijedi efikasnost funkcija Institucije, uključujući kroz racionalizaciju procesa donošenja odluka;

(c) Osigura dalji rad nadležnih organa po odlukama i preporukama koje donosi Institucija;

(d) Ojača mandat Institucije za zaštitu i unapređenje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava;

(e) Objavi godišnji izvještaj o diskriminaciji.

Maksimalni raspoloživi resursi

12. Komitet je zabrinut zbog sveukupno niskog nivoa izdvajanja iz budžeta za zdravstvo, obrazovanje i druge oblasti koje se odnose na ekonomska, socijalna i kulturna prava i značajne razlike među entitetima u tom pogledu. Takođe je zabrinut zbog poreznog sistema države potpisnice, koji ima ograničenu poreznu osnovicu i ne napreduje s paušalnom stopom poreza (10 posto) na dobit preduzeća i na lični dohodak i s višom stopom poreza na potrošnju (npr. PDV je utvrđen na 17 procenata), i njegovih negativnih efekata na ugrožene i marginalizovane pojedince i grupe (čl. 2, stav (1)).

13. Komitet preporučuje da država potpisnica

(a) Poveća nivo socijalne potrošnje, obraćajući posebnu pažnju na ugrožene i marginalizovane pojedince i regione sa visokim nivoom nezaposlenosti i siromaštva;

(a) Revidira svoju fiskalnu politiku u cilju poboljšanja kapaciteta za mobilizaciju domaćih resursa i kreiranja progresivne i nediskriminatorne politike kako bi se povećao njen redistributivni efekat;

(c) Procijeni uticaj poreza na potrošnju, uključujući poreze na dodatnu vrijednost, posebno domaćinstava sa niskim prihodima, i poduzme korektivne mjere prema potrebi.

Korupcija

14. Komitet je zabrinut zbog stalno visokog nivoa korupcije u državi potpisnici, koji efektivno otežava pristup zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju i drugim javnim uslugama, posebno ugroženim i marginalizovanim pojedincima i grupama. Pozdravljajući zakonodavne i institucionalne mjere koje su preduzeli Sarajevski i Tuzlanski kanton i Brčko Distrikt, Komitet je i dalje zabrinut što zakonodavni okvir za borbu protiv korupcije nije usvojen na državnom i entitetskom nivou kao što nije usvojena ni nova strategija za borbu protiv korupcije za period od 2020-2024 (čl. 2, stav (1)).

15. Komitet preporučuje da država potpisnica intenzivira svoje napore u borbi protiv korupcije u javnom i privatnom sektoru na svim nivoima vlasti, a posebno da:

(a) Ubrza donošenje nove strategije za borbu protiv korupcije, sa posebnim osvrtom na negativan uticaj korupcije na uživanje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava od strane ugroženih i marginalizovanih grupa;

(b) Usvoji sveobuhvatan zakonodavni okvir o borbi protiv korupcije na svim nivoima vlasti, koji predviđa prevenciju korupcije kako u javnom tako i u privatnom sektoru i sprečavanje sukoba interesa;

(c) Unaprijedi primjenu odredbi o borbi protiv korupcije, uključujući brzu i detaljnu istragu, krivično gonjenje i kažnjavanje onih koji su proglašeni krivim uz izricanje srazmjernih sankcija;

(d) Pruži efikasnu zaštitu žrtvama korupcije, njihovim advokatima, antikorupcijskim aktivistima, uzbunjivačima i svjedocima.

Zabrana diskriminacije

16. Komitet sa zabrinutošću primjećuje da država potpisnica još uvijek nije uskladila svoje zakonodavstvo o zabrani diskriminacije sa Zakonom o zabrani diskriminacije niti usvojila Strategiju Bosane i Hercegovine za ljudska prava i borbu protiv diskriminacije. Zabrinut je i zbog nepostojanja jedinstvenog sistema prikupljanja podataka o slučajevima diskriminacije kod Institucije ombudsmena za ljudska prava, pravosuđa i Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice, što rezultira nedostatkom pouzdanih informacija i statističkih podataka o diskriminaciji i efikasnim mjerama za uklanjanje diskriminacije (čl. 2, stav (2)).

17. Komitet preporučuje da država potpisnica ubrza usvajanje Strategiju Bosane i Hercegovine za ljudska prava i borbu protiv diskriminacije i preispita postojeće odredbe o zabrani diskriminacijske u cilju njihovog usklađivanja sa članom 2, stav (2) Pakta. Takođe preporučuje da država potpisnica uspostavi zajednički sistem prikupljanja podataka o slučajevima diskriminacije za sve relevantne javne organe nadležne za borbu protiv diskriminacije i formuliše antidiskriminacijske politike i programe zasnovane na informacijama i podacima prikupljenim kroz taj sistem. Komitet skreće pažnju države potpisnice na svoj opšti komentar br. 20 (2009) o zabrani diskriminacije u ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima.

Diskriminacija Roma i pripadnika nacionalnih manjina

18. Komitet je zabrinut zbog uporne i raširene stigmatizacije i diskriminacije Roma i pripadnika nacionalnih manjina. Takođe je zabrinut zbog pojačanog govora mržnje i zločina iz mržnje koji su usmjereni na njih, što je pogoršalo njihovu ionako nepovoljnu i marginalizovanu situaciju u svim oblastima koje se odnose na prava iz Pakta. Dalje je zabrinut što je postignut mali napredak u poboljšanju njihove zastupljenosti u izvršnim i zakonodavnim tijelima i učešću u procesu donošenja odluka u cilju rješavanja njihovih problema (član 2, stav (2)).

19. Komitet preporučuje da država potpisnica:

(a) Proaktivno rješava pitanje stigmatizacije i diskriminacije Roma i osoba koje pripadaju etničkim manjinskim grupama; i podizanje svijesti tih osoba o njihovim pravima, sudskom i drugom postupku traženja svojih prava;

(b) Osigura da se djela diskriminacije i govora mržnje odmah i temeljno istraže i procesuiraju i da odgovorni budu sankcionisani;

(c) Ubrza donošenje novog akcionog plana za rješavanje romskih pitanja u oblasti zapošljavanja, stanovanja i zdravstvene zaštite; i, kada se usvoji, efikasno ga implementira uz dovoljna finansijska sredstva.

Izbjeglice, tražioci azila i migranti

20. Konstatujući napore koje je država potpisnica uložila u saradnji s međunarodnim organizacijama i nevladinim organizacijama da odgovori na priliv izbjeglica, tražitelja azila i migranata, Komitet je i dalje zabrinut zbog neadekvatnih kapaciteta prihvatnih objekata i loših uslova života u njima, posebno u kontekstu pandemije COVID-19. Takođe je zabrinut zbog ograničenog pristupa zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju i drugim osnovnim uslugama, posebno onima koji su smješteni izvan određenih prihvatnih objekata (čl. 2, stav (2)).

21. Komitet preporučuje da država potpisnica:

(a) Poveća prihvatne kapacitete i poboljša uslove života u prihvatnim objektima sa pristupom adekvatnoj hrani, higijenskim potrebštinama, zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju, javnom prevozu i drugim osnovnim uslugama;

(b) Osigura da izbjeglice, tražioci azila i migranti koji žive izvan određenih prihvatnih objekata imaju jednak pristup zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju kao i oni koji žive u tim ustanovama;

(c) Hitno uvede efikasne mjere za suzbijanje korona virusa u prihvatnim objektima i pružanje zdravstvenih usluga u vezi sa testiranjem, liječenjem i vakcinacijom.

Nejednaka zaštita prava između ratnih veterana i civila

22. Uzimajući u obzir objašnjenje Delegacije, Komitet žali što je država potpisnica postigla mali napredak u odnosu na svoja prethodna zaključna zapažanja (E/C.12/BiH/CO/2, stav 22). Ponavlja svoju zabrinutost da je pravo na socijalnu pomoć određenim kategorijama lica, poput demobilisanih boraca, utvrđeno ad-hoc zakonima koji nisu uključeni u grupu opštih zakona o socijalnoj zaštiti. Ovo rezultira značajnim disparitetima u nivou zaštite i diskriminacijom drugih kategorija žrtava kao što su civilne žrtve rata. Uzimajući u obzir mjere koje je preduzela država potpisnica, i dalje je zabrinut što se žrtve seksualnog nasilja tokom rata, posebno žene i njihova djeca, i dalje suočavaju sa stigmatizacijom, društvenim predrasudama i diskriminacijom, što im je efektivno onemogućilo pristup sredstvima za život, zaštiti mentalnog i fizičkog zdravlja, obrazovnim i drugim socijalnim uslugama kako bi uživali u svojim pravima iz Pakta (čl. 2, stav (2), 3, 9, 10, 11, 12, 13 i 14).

23. Komitet ponavlja svoje prethodne preporuke da država potpisnica osigura pravičniju raspodjelu postojećih sredstava za socijalnu zaštitu, posebno za ratne vojnike invalide, civilne žrtve rata i osobe s invaliditetom općenito, s ciljem smanjenja razlika između dodijeljenih sredstava za svaku od navedenih kategorija. Takođe preporučuje da država potpisnica intenzivira svoje napore u borbi protiv stigmatizacije, društvenih predrasuda i diskriminacije civilnih žrtava rata, posebno žena i djece, na osnovu pristupa usmjerenog na žrtve; da im se obezbijedi kompenzaciju srazmjernu težini njihovog bola i poboljša rehabilitacijsku podršku i usluge; i da im vrati dostojanstvo.

Jednakost između muškaraca i žena

24. Komitet je zabrinut da je, uprkos preduzetim mjerama, uključujući Izborni zakon Bosne i Hercegovine (BiH) i Zakon o ravnopravnosti polova BiH, zastupljenost žena i dalje niska u zakonodavnim tijelima na svim nivoima vlasti. Takođe je zabrinut zbog velikih razlika između muškaraca i žena u pogledu učešća na tržištu rada i zapošljavanja (čl. 3 i 6).

25. Komitet preporučuje da država potpisnica:

(a) Poboljša zastupljenost žena na pozicijama odlučivanja u javnom sektoru, uključujući zakonodavna, izvršna i sudska tijela, kao i u privatnom sektoru;

(b) Promoviše obuku za žene u netradicionalnim oblastima zapošljavanja i u oblastima koje će im pružiti jednake mogućnosti za karijeru, te obezbijedi zapošljavanje i socijalne usluge neophodne da omoguće ženama da uđu ili se vrate na tržište rada.

Pravo na rad

26. Komitet je zabrinut zbog stalno visoke stope nezaposlenosti, posebno među mladima i osobama sa trećim stepenom obrazovanja i kvalifikacija; i nedostatak pristojnih mogućnosti za rad, što je dovelo do toga da veliki broj mladih ljudi i radnika sa visokim kvalifikacijama napusti zemlju. Takođe je zabrinut zbog

izvještaja o diskriminaciji u procesu zapošljavanja na osnovu etničkog porijekla i političkog mišljenja (čl. 2. stav (2) i čl. 6).

27. Komitet preporučuje da država potpisnica intenzivira svoje napore da:

(a) Unaprijedi svoje programe stručnog obrazovanja i osposobljavanja kako bi radnoj snazi, posebno mladima, pružila vještine i znanja potrebna da idu u korak sa promjenjivim zahtjevima tržišta rada;

(b) Stvori pristojne prilike za posao za sve, posebno one radnike sa visokim nivoom obrazovanja i stručnih vještina;

(c) Osigura da proces zapošljavanja bude transparentan i zasnovan na kvalifikacijama i bori se protiv diskriminacije pri zapošljavanju na osnovu etničkog porijekla i političkih opredjeljenja.

Zapošljavanje osoba sa invaliditetom

28. Komitet je zabrinut zbog stalno visokog nivoa nezaposlenosti među osobama sa invaliditetom. Takođe je zabrinut zbog loše implementacije i efikasnosti kvota za zapošljavanje osoba sa invaliditetom. Ovo uključuje: različitu primjenu kvota između entiteta; navodno visoko nepoštivanje obaveza poslodavaca, posebno vladinih institucija; nepostojanje mehanizama za naplatu posebnih doprinosa od strane poslodavaca koji nisu ispoštovali kvote; i nepostojanje podataka o implementaciji kvota (čl. 2, stav (2) i čl. 6).

29. Komitet preporučuje da država potpisnica:

(a) Unaprijedi stručnu obuku i obrazovanje i usluge zapošljavanja za osobe sa invaliditetom i pruži im razumnu prilagodbu da ostanu aktivni na tržištu rada;

(b) Unaprijedi efikasnost kvota za zapošljavanje osoba sa invaliditetom, uključujući proširenje primjene kvota na sve državne organe i javna i državna preduzeća i na privatni sektor; povećanje sankcija u slučaju nepoštovanja; i prikupljanje podataka o implementaciji kvota;

(c) Preduzme efikasne mjere kako bi osigurala da radnici sa invaliditetom ne budu diskriminisani ili segregirani na radnom mjestu.

Radnici u neformalnoj ekonomiji

30. Komitet je zabrinut zbog ograničene zaštite radnih i socijalnih prava koja se pružaju radnicima u neformalnoj ekonomiji, gdje žene dominiraju. Oni su bili neproporcionalno pogođeni tokom pandemije COVID-19 jer su isključeni iz socijalne podrške koja im se pruža kao odgovor na pandemiju. Komitet je takođe zabrinut zbog nedovoljnog napretka koje je država potpisnica ostvarila u tranziciji sa neformalne ekonomije na formalnu ekonomiju (čl. 6, 7 i 9).

31. Komitet preporučuje da država potpisnica intenzivira svoje napore na tranziciji neformalne ekonomije u formalnu ekonomiju i da legalizuje radnike u neformalnom sektoru. U međuvremenu, Komitet apeluje na državu članicu da proširi zaštitu prava iz Pakta, posebno onih zagwarantovanih članovima 6 do 9, na te radnike i da osigura da i oni budu obuhvaćeni mjerama društveno-ekonomskog odgovora poduzetim u kontekstu pandemije COVID-19.

Naknada

32. Komitet je zabrinut zbog veoma niskog nivoa plata u državi potpisnici, posebno u zdravstvu, obrazovanju i drugim bitnim sektorima javnih usluga u kojima dominiraju žene, s prosječnom platom koja zadovoljava manje od 50 posto potrošačke korpe. Osim toga, minimalne zarade, koje jedva iznose polovinu prosječne plate, ne omogućavaju pristojan život radnicima i njihovim porodicama (čl. 7).

33. Komitet preporučuje da država potpisnica:

(a) Udvostruči svoje napore da poveća minimalne plate na nivo koji bi radnicima i njihovim porodicama omogućio pristojan život i uspostavi nacionalnu minimalnu platu koja se odnosi na sve radnike;

(b) Revidira svoje radno zakonodavstvo i politiku naknada u partnerstvu sa predstavnicima poslodavaca i zaposlenih kako bi se osiguralo da nivo naknade svim radnicima i njihovim porodicama omogućí pristojan život;

(c) U tom kontekstu, uzme u obzir opšti komentar Komiteta br. 23 (2016) o pravu na pravične i povoljne uslove rada (stavovi 7-10).

Pravo na socijalno osiguranje

34. Komitet je zabrinut zbog značajnih neslaganja u ukupnim aspektima sistema socijalne zaštite – kako sistema sa doprinosima tako i sistema bez doprinosa – između entiteta, Brčko Distrikta i kantona u Federaciji. Oni uključuju kriterijume podobnosti, pokrivenost, trajanje i iznos davanja, nivo doprinosa osiguranika i nivo javnog budžeta koji se izdvaja za sistem socijalne zaštite. Ovo je učinilo sistem socijalne zaštite nekompatibilnim, fragmentiranim i neefikasnim i rezultiralo velikom nejednakošću među različitim regionima u uživanju prava na socijalnu sigurnost. Takođe je zabrinut zbog nedovoljnog nivoa socijalnih davanja da bi se korisnicima i njihovim porodicama omogućio pristojan život. Nadalje, zabrinut je da, uprkos mjerama koje je preduzela država potpisnica, veliki broj radnika ne može pristupiti beneficijama socijalnog osiguranja, uključujući zdravstveno osiguranje, zbog propusta njihovih poslodavaca da ih prijave u sistem socijalne zaštite ili da za njih uplate doprinose fondovima (čl. 7 i 9).

35. Komitet preporučuje da država potpisnica:

(a) Reformira svoj sistem socijalne zaštite, u cilju ublažavanja regionalnih nejednakosti i eliminisanja diskriminatornih efekata sistema na ugrožene i marginalizovane pojedince i grupe, uključujući ujednačavanje i/ili harmonizaciju različitih socijalnih davanja na lokalnom nivou i osiguravanje pravičnog i dovoljnog nivoa javnih sredstva koja će biti izdvojena za sistem socijalne zaštite;

(b) Proširi obuhvat beneficija socijalnog osiguranja, posebno na samozaposlene, radnike u poljoprivrednom sektoru i neformalnom sektoru, i poveća njihov nivo kako bi se radnicima i njihovim porodicama omogućio pristojan život;

(c) Osigura da poslodavci prijave svoje zaposlene u sistem socijalne zaštite i uplaćuju im doprinose;

(d) Uzme u obzir opšti komentar Komiteta br. 19 (2008) o socijalnom osiguranju.

Zaštita porodice i djece

36. Komitet je zabrinut zbog:

(a) Veoma nejednake distribucije neplaćenih obaveza u domaćinstvu i njege između žena i muškaraca i nedovoljne socijalne podrške za brigu o djeci, starijim osobama i osobama sa invaliditetom;

(b) Niskog nivoa pokrivenosti porodijskim odsustvom i naknadom i različitog iznosa porodijske naknade među entitetima i kantonima, dok neki kantoni uopšte ne isplaćuju ovu naknadu;

(c) Ograničenih uslova predviđenih zakonima pod kojima drugi roditelj može koristiti roditeljsko odsustvo, uključujući član 62, stav (5) Zakona o radu Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH), i minimalnog udjela muškaraca koji koriste roditeljsko odsustvo (čl. 9 i 10).

37. Komitet preporučuje da država potpisnica:

(a) Promoviše jednaku podjelu odgovornosti u kući i njezi između žena i muškaraca, uključujući aktivnosti podizanja svijesti; i poboljša postojanje, dostupnost, i finansijsku pristupačnost kvalitetne podrške i usluga za njegu;

(b) Proširi obuhvat porodijskog odsustva i naknade i uspostavi jedinstvenu porodijsku naknadu na adekvatnom nivou, koja će se odnositi na oba entiteta i kantone u Federaciji;

(c) Ukinе odredbe koje očevima ograničavaju korištenje roditeljskog odsustva, uključujući i odredbe člana 62, stav (5) Zakona o radu FBiH, i poduzme efikasne mjere za povećanje stope korištenja roditeljskog odsustva od strane očeva.

Siromaštvo

38. Komitet žali što država potpisnica još uvijek nije uspostavila nacionalni prag siromaštva. Takođe žali zbog nedostatka informacija o učinku poreza i socijalnih transfera na smanjenje siromaštva. Zabrinut je zbog visoke učestalosti siromaštva u državi potpisnici, nesrazmjerno rasprostranjenog među Romima, povratnicima, raseljenim licima, osobama s invaliditetom i porodicama sa dvoje ili više djece, koje je pogoršano tokom pandemije COVID-19 (čl. 9 i 11).

39. Komitet preporučuje da država potpisnica:

(a) Uspostavi nacionalni prag siromaštva i, kada ga uspostavi, da ga godišnje prilagođava;

(b) Procijeni efekat poreza i socijalnih transfera na smanjenje siromaštva i preispita svoju fiskalnu politiku i socijalne transfere u cilju jačanja njihovog efekta na smanjenje siromaštva;

(c) Usvoji efikasne mjere za smanjenje siromaštva usmjerene na Rome, povratnike, raseljena lica, osobe sa invaliditetom i porodice sa dvoje ili više djece, na osnovu procjene efikasnosti postojećih politika i programa;

(d) Prati uticaj socio-ekonomskog odgovora na COVID-19 koji je preduzela država potpisnica i nastavi s preduzimanjem mjera za ublažavanje negativnog društveno-ekonomskog uticaja pandemije COVID-19 na egzistenciju ljudi i zaštititi ljudi od siromaštva.

Pravo na adekvatno stanovanje

40. Komitet je zabrinut što država potpisnica još uvijek nije usvojila okvirno zakonodavstvo i politiku stanovanja. Konstatujući mjere preduzete za rješavanje stambene situacije povratnika i raseljenih lica, i dalje je zabrinut zbog kašnjenja u zatvaranju kolektivnih centara i obezbjeđivanju adekvatnog smještaja onima koji su trenutno u kolektivnim centrima. Dalje je zabrinut što značajan broj romskih porodica živi u nelegalnim stanovima ili u neformalnim naseljima bez sigurnosti posjeda, od kojih većina nema pristup osnovnim uslugama ili komunalnim uslugama (čl. 11).

41. Komitet preporučuje da država potpisnica intenzivira svoje napore da obezbijedi pristupačan i adekvatan smještaj, posebno ugroženim i marginalizovanim pojedincima i grupama, posebno:

(a) Usvoji okvirno zakonodavstvo i politiku stanovanja u skladu sa svojim obavezama iz Pakta;

(b) Ubrza zatvaranje preostalih kolektivnih centara i obezbjeđivanje adekvatnog smještaja povratnicima i interno raseljenim licima;

(c) Garantuje sigurnost posjeda romskim porodicama koje žive u neformalnim naseljima; i poboljša uslove života i pristup vodovodnim i sanitarnim objektima, zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju, javnom prevozu, električnoj energiji i drugim uslugama.

Pravo na najviši mogući standard fizičkog i mentalnog zdravlja

42. Komitet je zabrinut što je decentralizovan i fragmentiran sistem zdravstvenog osiguranja i zdravstvene usluge, zajedno sa različitim finansijskim resursima entiteta i kantona u Federaciji, doveo do velikih regionalnih razlika u pristupu i kvalitetu zdravstvenih usluga. Zabrinut je i što oko 15 posto stanovništva, uglavnom Roma, samozaposlenih i radnika u neformalnom sektoru, nije obuhvaćeno zdravstvenim osiguranjem i što je obim zdravstvenih usluga koje pruža osiguranje ograničen. Nadalje, zabrinut je zbog hroničnog nedostatka medicinskih stručnjaka i medicinske opreme u javnim zdravstvenim ustanovama, kao i zbog česte prakse plaćanja participacije (čl. 2, stav (2) i 12).

43. Komitet preporučuje da država potpisnica intenzivira svoje napore na poboljšanju postojanja, dostupnosti i kvaliteta zdravstvenih usluga, posebno da:

(a) Reformira fragmentirani sistem zdravstvenog osiguranja i poveća nivo javnih sredstava koja se izdvajaju za zdravstveni sektor u cilju obezbjeđivanja jednakog pristupa kvalitetnim zdravstvenim uslugama bez obzira na mjesto stanovanja;

(b) Proširi pokrivenost zdravstvenim osiguranjem, posebno na Rome, samozaposlene i radnike u neformalnom sektoru, kao i obim zdravstvenih usluga i lijekova obuhvaćenih zdravstvenim osiguranjem;

(c) Preduzme efikasne mjere za zadržavanje kvalifikovanih medicinskih stručnjaka i povećanje ulaganja u medicinsku opremu u javnim zdravstvenim ustanovama.

Pandemija COVID-19

44. Komitet je zabrinut zbog nedostatka efikasnih mjera preduzetih za suzbijanje širenja virusa, kontinuiranog rasta broja oboljelih od korona virusa i vrlo visoke stope smrtnosti od virusa, koja je jedna od najviših u svijetu. Takođe je zabrinut što je stopa vakcinacije i dalje veoma niska (oko 12 procenata) dok se velika količina vakcina ne koristi i odlazi u otpad (čl. 12).

45. Komitet preporučuje da država potpisnica pojača napore u sprječavanju i obuzdavanju širenja koronavirusa, posebno da:

(a) Ojača svoja javna saopštenja u vezi s epidemiološkom situacijom, informacijama o pristupu testiranju na COVID-19, liječenju i vakcinaciji te mjerama odgovora koje su uvedene u cilju povećanja transparentnosti i vraćanja povjerenja javnosti;

(b) Ojača svoje napore da olakša univerzalni i jednak pristup testiranju, liječenju i vakcinaciji na COVID-19 i pojednostaviti administrativne i medicinske procedure;

(c) Poduzme mjere kako bi se osiguralo da ograničenja zdravstvenih resursa zbog pandemije COVID-19 ne ometaju značajno pružanje druge zdravstvene zaštite i usluga;

(d) Uzme u obzir izjave Komiteta – o pandemiji COVID-19 i ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (E/C.12/2020/1), usvojene 6. aprila 2020. godine, te o univerzalnom i ravnopravnom pristupu vakcinama za COVID-19 (E/C.12/2020/2), usvojene 27. novembra 2020.

Životna sredina i pravo na zdravlje

46. Komitet je zabrinut zbog visokog nivoa zagađenja vazduha u državi potpisnici i njegovog ozbiljnog uticaja na zdravstveno stanje stanovništva, što ilustruje visoka stopa smrtnosti koja se pripisuje zagađenju vazduha, koja je među najvišima u Evropi (čl.12) .

47. Komitet preporučuje da država potpisnica odmah preduzme korake da

(a) Usvoji zakonodavne i političke mjere za sprečavanje i smanjenje zagađenja vazduha, rješavajući glavne uzroke zagađenja vazduha, uključujući veliko oslanjanje na fosilna goriva, u skladu sa svojim obavezama iz Pariskog sporazuma;

(b) Uspostavi interventne mjere za zaštitu javnog zdravlja i omogući onima na čije zdravlje utiče zagađenje vazduha neposredan i efikasan pristup neophodnim zdravstvenim uslugama;

(c) Senzibilizuje javnost na zdravstvene rizike od zagađenja vazduha i pruži informacije o mjerama lične zaštite.

Pravo na obrazovanje

48. Komitet je zabrinut zbog niske stope upisa i završetka škole na nivou osnovnog i srednjeg obrazovanja, posebno među romskom djecom, djecom sa smetnjama u razvoju i studentima koji žive u ruralnim područjima. Pozdravljajući učešće države potpisnice u međunarodnim ocjenjivanjima učenika u posljednjih nekoliko godina, Komitet je i dalje zabrinut zbog niskog nivoa akademskog uspjeha i niskog kvaliteta obrazovanja. Također je zabrinut zbog izvještaja da djeca izbjeglice bez pratnje i razdvojena djeca i djeca tražilaca azila koja još nisu registrovala svoj zahtjev za azil nemaju pristup obrazovanju. Nadalje, zabrinut je zbog uticaja pandemije COVID-19 na školsko obrazovanje, posebno među ugroženom i marginalizovanom djecom (čl. 2, stav (2), 13 i 14).

49. Komitet preporučuje da država potpisnica udvostruči svoje napore da:

(a) Preduzme ciljane mjere za poboljšanje stope upisa i završetka škole romske djece, djece sa smetnjama u razvoju i učenika koji žive u ruralnim područjima;

(b) U potpunosti implementira sistem inkluzivnog obrazovanja, uključi inkluzivno obrazovanje u programe akademske obuke i nastavne planove i programe za nastavno osoblje i izdvojiti sredstva za realizaciju inkluzivnog obrazovanja;

(c) Osigura da sva djeca tražioci azila pristupe školskom sistemu osnovnog i srednjeg obrazovanja bez obzira na njihov status;

(d) Nadoknadi prilike za učenje koje su izgubljene zbog pandemije, posebno djece u nepovoljnom položaju i marginalizovane djece, i spriječi dalje ometanje obrazovanja.

50. Komitet žali zbog nedovoljnog napretka u eliminisanju etničke segregacije i diskriminacije u školskom sistemu. I dalje je zabrinut zbog nastavka postojanja škola po sistemu "dvije škole pod jednim krovom" i monoetničkih škola, kašnjenja u usklađivanju školskih programa i usvajanja zajedničkog jezgra nastavnog plana i programa na svim nivoima obrazovanja i drugih mjera koje jačaju etničku podjelu u sistemu obrazovanja (čl. 2, stav (2), 13, 14 i 15).

51. Komitet preporučuje da država potpisnica udvostruči svoje napore da:

(a) Ukinu sistem dvije škole pod jednim krovom i promoviše multietničke i višejezične škole;

(b) Reformiše obrazovni sistem s ciljem da obrazovanje promoviše razumijevanje, toleranciju, prijateljstvo među svim rasnim, etničkim ili vjerskim grupama; i, kao privremenu mjeru, izradi nastavne programe i aktivnosti u tu svrhu od rane faze obrazovanja;

(c) Ubrza proces usklađivanja školskog kurikuluma i usvajanje zajedničkog jezgra nastavnog plana i programa na svim nivoima obrazovanja;

(d) Pregleda udžbenike istorije i obrazovne materijale u cilju doprinosa međusobnom razumijevanju i pomirenju.

Kulturna prava

52. Komitet je zabrinut da tri službena jezika i dva pisma nisu priznata od strane oba entiteta i kantona Federacije, što je dovelo do visoke učestalosti diskriminacije na osnovu jezika i ometanja obrazovanja. Također je zabrinut zbog izazova sa kojima se suočavaju pripadnici nacionalnih manjina, uključujući Rome i povratnike, da očuvaju, promovišu i razvijaju svoju kulturu, jezik, vjeru i tradiciju. Nadalje, izražava zabrinutost zbog nedostatka finansijske podrške institucijama kulture, uključujući Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Biblioteku za slijepa i slabovidna lica i Historijski muzej Bosne i Hercegovine zbog nepostojanja pravnog statusa (E./C.12/BIH/3, stav 188) (čl. 2, stav (2), 13, 14 i 15).

53. Komitet preporučuje da država potpisnica

(a) Poduzme mjere kako bi osigurala da tri službena jezika i dva pisma budu priznata od strane oba entiteta i kantona Federacije, kako je to priznato u Ustavu, te spriječi i zabrani diskriminaciju na osnovu jezika;

(b) Usvoji konkretne mjere za očuvanje, unapređenje i razvoj kulture, jezika, vjere i tradicije Roma i drugih nacionalnih manjina; i pruži finansijsku i administrativnu podršku u tom cilju;

(c) Poveća finansijsku podršku kulturnim institucijama i obezbijedi adekvatan pravni status kulturnim institucijama, posebno onima koje se spominju u izvještaju države potpisnice (stav 188).

D. Ostale preporuke

54. Komitet preporučuje da država potpisnica u potpunosti uzme u obzir svoje obaveze prema Paktu i osigura puno uživanje prava sadržanih u njemu u provedbi Agende za održivi razvoj do 2030. godine na nacionalnom nivou. Postizanje ciljeva održivog razvoja bilo bi značajno olakšano tako što bi država potpisnica uspostavila nezavisne mehanizme za praćenje napretka i tretirala korisnike javnih programa kao nosioce prava koji mogu i tražiti ostvarenje prava. Implementacija ciljeva na osnovu principa participacije, odgovornosti i nediskriminacije osigurala bi da niko ne bude izaostavljen. S tim u vezi, Komitet skreće pažnju države potpisnice na svoju izjavu o obećanju da nikog neće izostaviti (E/C.12/2019/1).

55. Komitet preporučuje da država potpisnica preduzme korake za postepeni razvoj i primjenu odgovarajućih indikatora o realizaciji ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava kako bi se olakšala procjena napretka koji je država potpisnica postigla u ispunjavanju svojih obaveza prema Paktu za različite segmente stanovništva. U tom kontekstu, Komitet upućuje državu članicu, između ostalog, na konceptualni i metodološki okvir za indikatore ljudskih prava koji je razvila Kancelarija visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava (vidi HRI/MC/2008/3).

56. Komitet traži od države potpisnice da ova zaključna zapažanja naširoko distribuirana na svim nivoima društva, posebno među parlamentarcima, javnim zvaničnicima i pravosudnim organima, te da u svom sledećem periodičnom izvještaju obavijesti Komitet o koracima preduzetim za njihovo provođenje. Komitet ohrabruje državu članicu da se angažuje s Institucijom ombudsmana za ljudska prava, nevladinim organizacijama i drugim članovima civilnog društva, u radu na ovim zaključnim zapažanjima i u procesu konsultacija na nacionalnom nivou prije podnošenje svog sledećeg periodičnog izvještaja.

57. U skladu sa procedurom rada na zaključnim zapažanjima koju je usvojio Komitet, od države potpisnice se traži da u roku od 24 meseca od usvajanja ovih zaključnih zapažanja dostavi informacije o implementaciji preporuka sadržanih u paragrafima 7 (a) (Obaveze države stranke), 35 (a) (Pravo na socijalno osiguranje) i 45 (b) (pandemija COVID-19) ovih zaključnih zapažanja.

58. Komitet traži od države potpisnice da podnese svoj sledeći periodični izvještaj u skladu sa članom 16. Pakta do 31. oktobra 2026. godine, osim ako nije drugačije obaviještena kao rezultat promjene ciklusa pregleda. U skladu sa rezolucijom Generalne skupštine 68/268, broj reči u izveštaju je ograničen na 21.200.

GE.21-14387(E)

¹¹ * Usvojio Komitet
na svojoj sedamdesetoj sjednici (27. septembar – 15. oktobar 2021.).